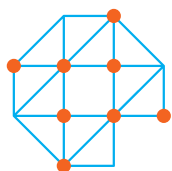

Regie op studiedata bij tooling van leveranciers

Versnellingsplan Onderwijsinnovatie met ICT

 veilig en betrouwbaar
benutten van studiedata

Regie op studiedata bij tooling van leveranciers

Versnellingsplan Onderwijsinnovatie met ICT
Zone Studiedata
www.versnellingsplan.nl

Versnellingsplan
Onderwijsinnovatie
met ICT

Auteurs

Bert-Jan Klaren (senior projectmanager) en
Miroslav Končalović (trainee Privacy & Security)

Maart 2022

Op deze uitgave is de Creative Commons Naamsvermelding 4.0-licentie van toepassing. Maak bij gebruik van dit werk vermelding van de volgende referentie: Klaren, B. en Končalović, M. (2022). Regie op studiedata bij tooling van leveranciers. Utrecht: Versnellingsplan Onderwijsinnovatie met ICT.

Inhoudsopgave

1 Inleiding, probleemstelling en doel	5
2 Wat is regie op studiedata?	7
3 Best practices voor regie op studiedata	9
4 Conclusie: de ideaaloplossing (handreiking voor onderwijsinstellingen)	13
BIJLAGE I Scenario's	15
BIJLAGE II Bronnen	30

1 Inleiding, probleemstelling en doel

Inleiding

Het hoger onderwijs kenmerkt zich door een verregaande digitalisering. Deze vindt niet alleen plaats in het onderwijs zelf maar ook in tal van onderwijsondersteunende activiteiten en processen. Voorbeelden van digitalisering zijn het gebruik door studenten en docenten van digitale leermaterialen, elektronische leeromgevingen, student informatiesystemen en digitale platforms en tools.

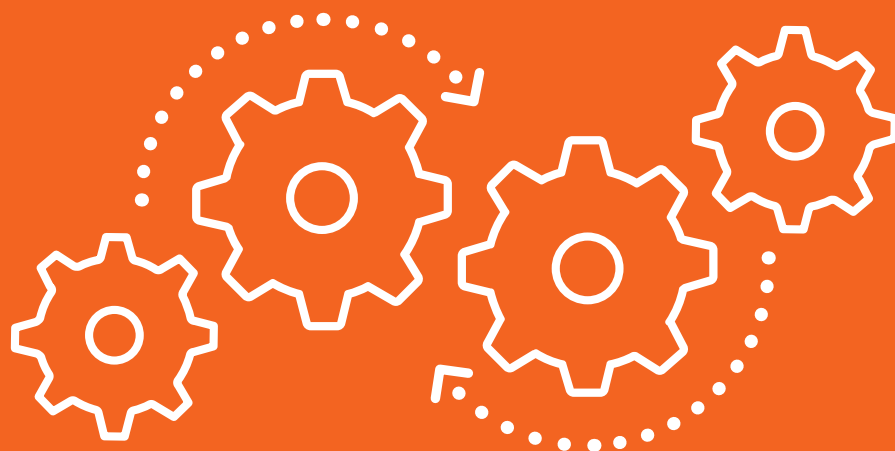
Al deze digitale toepassingen genereren studiedata waarover onderwijsinstellingen, maar ook studenten en docenten, kunnen beschikken.¹ Soms beschikken leveranciers van deze toepassingen óók over (delen van deze) studiedata, soms zelfs over meer dan onderwijsinstellingen, studenten en docenten dat doen.

Dat laatste roept vragen op over toegang tot gegevens, eigenaarschap van gegevens en de bescherming van de privacy van betrokkenen. Kunnen onderwijsinstellingen wel beschikken over studiedata die (potentieel) bij kunnen dragen beter onderwijs? Beschikken de onderwijsinstellingen, studenten en docenten eveneens over deze studiedata of is deze alléén beschikbaar voor de leveranciers? Hoe waarborgen de leveranciers de privacy en beveiliging van deze studiedata die vaak ook persoonsgegevens bevatten? Hoe kunnen de publieke waarden van onderwijs worden gewaarborgd als deze studiedata, of althans een deel daarvan, niet beschikbaar is voor de onderwijsinstellingen?

Probleemstelling

De ervaringen van verschillende onderwijsinstellingen maken duidelijk dat leveranciers bepaalde studiedata benutten voor eigen doeleinden, terwijl deze studiedata niet (of niet in zijn geheel) toegankelijk is voor de onderwijsinstelling van de betrokken studenten of docenten. De dreiging dat studiedata meer en meer *buiten* het zicht van de onderwijsinstelling raakt gaat ten koste van de publieke waarden voor hoger onderwijs, te weten rechtvaardigheid, menselijkheid en autonomie.

¹ Studiedata biedt tal van voordelen die gebruikt kunnen worden voor de verbetering van de kwaliteit, effectiviteit en efficiëntie van het hoger onderwijs.

Doel

Dit document wil onderwijsinstellingen, bestuurders, onderwijsondersteuners en docenten er nog meer bewust van maken dat leveranciers (soms als enige) de beschikking krijgen over voor instellingen en studenten waardevolle studiedata.²

Daarnaast beoogt dit document onderwijsinstellingen duidelijkheid te bieden waardoor onderwijsinstellingen regie kunnen krijgen of houden over studiedata.

Dit document heeft dus géén betrekking op *hoe* onderwijsinstellingen studiedata kunnen en mogen toepassen in het onderwijs en in onderwijsondersteunende activiteiten en processen. Het “Referentiekader privacy en ethiek voor studiedata” zoals tot stand gekomen in het kader van het Versnellingsplan Onderwijsinnovatie met ICT geeft voor de toepassing van studiedata 4 ethische uitgangspunten en 4 juridische privacy aspecten waarmee onderwijsinstellingen rekening moeten houden.

² Vanuit de gedachte van bescherming van publieke waarden ontstaat al meer bewustwording bij SURF (zie: keynote Onderwijsdagen 2019) en bij de VSNU (zie: ingezonden brief Volkskrant rectoren van alle universiteiten d.d. 22-12-2019).

2 Wat is regie op studiedata?

Voordat dit document uiteenzet *waar* en *hoe* onderwijsinstellingen regie op studiedata kunnen krijgen wordt eerst het begrip studiedata en daarna de uitdrukking regie op studiedata toegelicht.

Het begrip **studiedata** sluit aan bij het “Referentiekader privacy en ethiek voor studiedata” en omvat verschillende soorten informatie die gebruikt worden ten behoeve van de verbetering van de kwaliteit, effectiviteit en efficiëntie van het hoger onderwijs. Door het gebruik van digitale toepassingen worden deze studiedata veelal door studenten en docenten zelf gegenereerd. Concrete voorbeelden van studiedata zijn gegevens over hoe vaak en hoe lang studenten bepaalde leermaterialen inkijken en op welk moment van de dag zij dat doen, maar ook informatie over in-, door- en uitstroom van studenten in opleidingen.

Het krijgen of houden van **regie** op studiedata houdt in dat onderwijsinstellingen bepalen of, en zo ja onder welke omstandigheden, leveranciers bepaalde studiedata mogen gebruiken, voor welk doel en onder welke omstandigheden. Daarmee is regie op studiedata een juridisch vraagstuk en waarover onderwijsinstellingen en leveranciers concrete afspraken kunnen (en moeten) maken. Die afspraken zien toe - heel kort gezegd - op wie welke studiedata mag gebruiken en onder welke voorwaarden. Onderwijsinstellingen dienen zich actiever op te stellen door in de overeenkomsten tussen onderwijsinstellingen en leveranciers afspraken te maken over toegang tot studiedata.

Hoe regie op studiedata te krijgen of te houden?

Onderwijsinstellingen kunnen in ruwweg twee type overeenkomsten regie krijgen of houden:

- (1) Aangezien studiedata veelal persoonsgegevens betreft kunnen partijen in een privacy-overeenkomst (bijvoorbeeld een verwerkersovereenkomst, data-uitwisselingsovereenkomst of een zogenoemde artikel 26 AVG-overeenkomst) afspraken maken over wie toegang heeft tot bepaalde studiedata en wat het toegestane gebruik van (bepaalde) studiedata is door onderwijsinstelling en leverancier. Ook over de bescherming van studiedata (informatiebeveiligingsmaatregelen) kunnen in een privacy-overeenkomst nadere afspraken worden gemaakt.
- (2) Daarnaast kunnen partijen ook in de dienstverleningsovereenkomst (vaak ook een licentieovereenkomst) afspraken maken over het toegestane gebruik door partijen van studiedata.

Het is raadzaam bij het bespreken van het type overeenkomst en wat daarin precies geregeld moet worden in het kader van regie op studiedata tijdig contact op te nemen met het Privacy Office en/of Juridische Zaken van de eigen onderwijsinstelling. Zij kunnen behulpzaam zijn bij het krijgen of houden van regie op studiedata.

3 Scenario's voor regie op studiedata

Bredere inzet van de expertise van Hanzehogeschool Groningen

De zone Veilig en Betrouwbaar Benutten van Studiedata van het Versnellingsplan Onderwijsinnovatie met ICT heeft geconstateerd dat de Hanzehogeschool Groningen bewust is van de problematiek van regie op studiedata en dat zij een actieve opstelling kiest in de hiervoor genoemde keten van overeenkomsten.

De Hanzehogeschool Groningen is gevraagd haar ervaringen en opgebouwde expertise breder te delen zodat ook andere onderwijsinstellingen deze ervaringen kunnen gebruiken om zo meer regie op studiedata te krijgen of te houden.

Opzet van de scenario's

De Hanzehogeschool Groningen heeft haar ervaringen uitgewerkt in 10 verschillende scenario's die in dit document uitvoerig worden beschreven. Deze scenario's hebben betrekking op allerlei verschillende digitale toepassingen in het brede onderwijsproces (te weten inschrijving, plannen en volgen en het uitvoeren en ondersteunen van onderwijs). De digitale toepassingen zijn verder onderverdeeld in: (i) digitale leermaterialen, (ii) elektronische leeromgeving, (iii) student informatiesysteem en (iv) platforms en tools.

Op deze manier kunnen zoveel mogelijk onderwijsinstellingen hun voordeel doen met de bij de Hanzehogeschool Groningen opgedane ervaringen.

Uitwerking van de scenario's

In elk scenario is gekeken naar de contractuele afspraken die met de betreffende leverancier van de digitale toepassing zijn gemaakt. Het krijgen of houden van regie op studiedata is, zoals hiervoor al aangegeven, vooral een kwestie van afspraken met de leverancier over de bescherming en het gebruik van studiedata.

Aangezien het merendeel van studiedata persoonsgegevens betreft is bij het onderzoek naar deze contractuele afspraken vooral gekeken naar de **verwerkersovereenkomsten** die de Hanzehogeschool Groningen met de leveranciers heeft gesloten. Strikt genomen is de verwerkersovereenkomst niet de overeenkomst waar het eigenaarschap van studiedata is vastgelegd en uitgewerkt. Dat is ten behoeve van het onderwerp regie op studiedata niet onoverkomelijk aangezien in de verwerkersovereenkomst partijen specifieke afspraken kunnen maken over bescherming van de privacy van student en docent maar ook over

de toegang en (verder) gebruik door onderwijsinstellingen en leveranciers van studiedata (persoonsgegevens).

Regie op studiedata: onderwijsinstelling als verwerkingsverantwoordelijke

In alle scenario's zijn de verwerkersovereenkomsten tussen Hanzehogeschool Groningen en de verschillende leveranciers bekeken en vergeleken. Voor het krijgen of houden van regie op studiedata is daarbij cruciaal wie als verwerkingsverantwoordelijke en wie als **verwerker** van studiedata kwalificeert. Het uitgangspunt is dat de partij die verwerkingsverantwoordelijke is het doel en de middelen van het gebruik van persoonsgegevens (en daarmee van veel studiedata) bepaalt en daarmee een zekere zeggenschap heeft over toegang en (verder) gebruik van studiedata door andere partijen in de keten. Als een onderwijsinstelling de verwerkingsverantwoordelijke is kan zij de regie op studiedata krijgen of houden aangezien de leverancier de studiedata dan alléén mag gebruiken voor door de onderwijsinstelling bepaalde doelen.

In bepaalde gevallen is het denkbaar dat zowel de onderwijsinstelling als de leverancier kwalificeren als verwerkingsverantwoordelijke. Ook in deze situaties is het belangrijk dat onderwijsinstelling en leverancier duidelijke afspraken maken wie toegang heeft tot welke studiedata en wat de voorwaarden zijn voor het gebruik van die studiedata. Een dergelijke afspraak kan worden opgenomen in een data-uitwisselingsovereenkomst maar zou ook deel kunnen uitmaken van de dienstverleningsovereenkomst (zie hiervoor).

De scenario's vergeleken

In onderstaande tabel zijn de 10 scenario's opgesomd en met elkaar vergeleken. In de bijlage bij dit document zijn de scenario's uitvoeriger beschreven inclusief de bij elk scenario te doorlopen processtappen.

De tabel spreekt voor zich met dien verstande dat een 'onderwijsinstelling' ook kan zijn een faculteit, school of opleiding. In de tabel komt de rol van broker voor. Brokers zijn bijvoorbeeld SURF en studieboekenplatforms. De broker fungeert als schakel tussen onderwijsinstelling en leverancier en levert kort gezegd diensten in opdracht van de onderwijsinstelling.

Overzicht met scenario's

Categorie	Casus	Omschrijving	Verwerkingsverantwoordelijke	Verwerker	Studiedata (persoonsgegevens) beschikbaar voor de onderwijsinstelling?
Leermateriaal	1	Leermaterialen aan studenten beschikbaar gesteld door onderwijsinstelling	Onderwijsinstelling	Leverancier	Niet
	2	Studenten nemen rechtstreeks een licentie af bij de leverancier, onderwijsinstelling heeft geen overeenkomst met de leverancier	Leverancier	Leverancier	Niet
	3	Studenten nemen rechtstreeks een licentie af bij de leverancier, onderwijsinstelling heeft wel een overeenkomst met de leverancier	Leverancier	Leverancier	Afhankelijk van de overeenkomst met de leverancier en ingekaderd door de overeenkomst tussen de student en de leverancier
	4	Broker levert leermaterialen volgens leermaterialenlijst, student neemt rechtstreeks een licentie af bij de broker	Broker	Leverancier	Afhankelijk van de overeenkomst met de broker en ingekaderd door de overeenkomst tussen de student en de broker
ELO	5	Elektronische leeromgeving	Onderwijsinstelling	Leverancier	Volledig
SIS	6	Student Informatiesysteem	Onderwijsinstelling	Leverancier	Volledig
Platform	7	IoTplatform	Onderwijsinstelling	Leverancier	Volledig
	8	Platform voor feedback en formatieve toetsen	Onderwijsinstelling	Leverancier	Volledig
Tool	9	Studiedataanalyse tool voor de elektronische leeromgeving	Onderwijsinstelling	Leverancier	Volledig
	10	Plagiaattooling	Onderwijsinstelling	Leverancier	Volledig

Wat laat deze vergelijking zien?

Hiervoor is al aangegeven dat verwerkingsverantwoordelijke zeggenschap heeft over toegang tot en (verder) gebruik van de studiedata. De verwerkingsverantwoordelijke bepaalt, binnen de wettelijke kaders, onder welke condities en door wie de studiedata verwerkt mag worden.

Er is een duidelijk verschil zichtbaar tussen de categorie leermaterialen en de overige categorieën. Dat uit zich in wie met wie een overeenkomst sluit en hoe zich dat vertaalt in beschikbaarheid van studiedata voor de onderwijsinstelling. Juist in de categorie leermaterialen staat studiedata niet altijd ter beschikking van de onderwijsinstelling aangezien de onderwijsinstelling géén verwerkingsverantwoordelijke is (en er ook anderszins geen nadere afspraken zijn gemaakt). Wel is het bij leermaterialen vaak mogelijk dat docenten op vak of moduleniveau door middel van een dashboard inzicht hebben in het gebruik van het leermateriaal.

Ook kan het voorkomen dat de onderwijsinstelling beschikt over bepaalde studiedata (casus 3, 4), ook als zij géén rol van verwerkingsverantwoordelijke inneemt in de keten van overeenkomsten. De precieze inhoud van de overeenkomst tussen leverancier en gebruiker, dit is veelal de student, bepaalt dan welke gegevens beschikbaar zijn voor de onderwijsinstelling. Veelal zijn dit geanonimiseerde en/of geaggregeerde gegevens.

Beschikbaarheid van studiedata voor de onderwijsinstelling in de overige categorieën is steeds gegarandeerd doordat de onderwijsinstelling verwerkingsverantwoordelijke is. Hier voert de onderwijsinstelling volledige regie op studiedata.

4 Conclusie: de ideaaloplossing (handreiking voor onderwijsinstellingen)

In de inleiding is aangegeven dat leveranciers bepaalde studiedata benutten voor eigen doeleinden, terwijl deze studiedata niet (of niet in zijn geheel) toegankelijk is voor de onderwijsinstellingen. Met het oog op de bescherming van de publieke waarden in het hoger onderwijs is dit een onwenselijke ontwikkeling. Uitgangspunt is dat de onderwijsinstelling regie wil voeren over studiedata vanwege haar maatschappelijke rol in het optimaliseren van onderwijs en om de privacy van haar studenten en medewerkers te beschermen.

De verschillende scenario's laten zien dat onderwijsinstellingen niet altijd de regie op studiedata krijgen of houden. Dat geldt vooral bij de inzet van digitale leermaterialen. Om daar verandering in te brengen is het belangrijk om met de leveranciers afspraken te maken over toegang en (verder) gebruik van studiedata door de onderwijsinstellingen.

1. Regie op studiedata wordt gerealiseerd door als belangrijkste stap, de regie te voeren over overeenkomsten van digitale onderwijs toepassingen en leermaterialen waarin studiedata ontstaat in de gebruiksketen. Bij het afsluiten van een overeenkomst – een verwerkersovereenkomst of de dienstverleningsovereenkomst – is het van belang dat de onderwijsinstelling de rol van verwerkingsverantwoordelijke vervult. Op deze wijze heeft de onderwijsinstelling zeggenschap over de verwerking van studiedata. Voor de privacy-overeenkomsten kan gebruik worden gemaakt van het SURF model verwerkersovereenkomst³. Daarnaast verdient het aanbeveling na te gaan of instellingen van hoger onderwijs kunnen aansluiten bij het Convenant Digitale Onderwijsmiddelen en Privacy⁴ dan wel of zij een eigen convenant moeten opstellen.
2. Is het niet mogelijk om de positie van verwerkingsverantwoordelijke te verwerven, dan is een alternatief het afsluiten van een datauitwisselingsovereenkomst⁵. De onderwijsinstelling is dan weliswaar niet de enige verwerkingsverantwoordelijke (en heeft dan dus niet de zelfstandige of volledige zeggenschap over studiedata), maar kan in deze

³ SURF model verwerkersovereenkomst www.surf.nl/files/2019-04/SURF-Model-Verwerkersovereenkomst-3.0.pdf

⁴ Convenant Digitale Onderwijsmiddelen en Privacy 3.0 www.privacyconvenant.nl/het-convenant

⁵ Model datauitwisselingsovereenkomst aanpakibp.kennisnet.nl/app/uploads/Model-datauitwisselingsovereenkomst.docx

overeenkomst, met inachtneming van de relevante wetgeving, wel afspraken maken over toegang en (verder) gebruik van de studiedata.

3. Daarnaast verdient het aanbeveling samen met de afdeling Juridische Zaken na te gaan of ook in de dienstverleningsovereenkomst tussen onderwijsinstelling en leveranciers op maat gemaakte afspraken kunnen worden opgenomen over beschikbaarheid en gebruik van studiedata door de onderwijsinstellingen.

BIJLAGE I Scenario's

1. Leermaterialen

Onderwijsinstellingen en docenten gebruiken leermaterialen in het onderwijsproces 'onderwijs uitvoeren en ondersteunen'. Leermaterialen worden in een hoog tempo gedigitaliseerd. Digitalisering kent veel verschillende verschijningsvormen. Van de platte vertaling van folio naar digitaal, ook wel 'boeken achter glas' genoemd naar een multimediale vorm met formatieve toetsen zodat een persoonlijke leerroute door de content tot stand komt. Studiedata uit leermaterialen geeft inzicht in de progressie van studenten. De docent beschikt in veel gevallen over een dashboard om de voortgang van studenten in te zien. Studiedata inzake het gebruik van leermaterialen is veelal niet beschikbaar voor de instelling om uitgebreide analyses op uit te voeren.

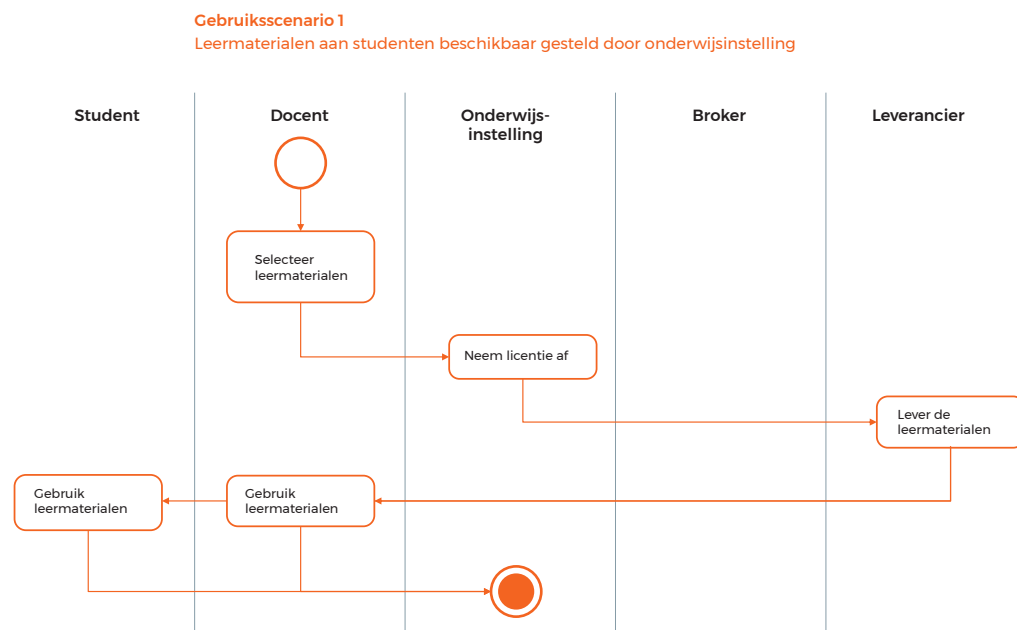
1.1 Scenario 1: Leermaterialen aan studenten beschikbaar gesteld door onderwijsinstelling

In dit scenario neemt de onderwijsinstelling een licentie af op de leermaterialen, zonder *aanvullende* afspraken met een leverancier over beschikbaarheid en toepassing van studiedata die het gevolg is van het gebruik van de studiedata. De onderwijsinstelling stelt vervolgens de leermaterialen beschikbaar aan docenten en studenten.

Dit scenario kent de volgende processtappen:

- Docent selecteert leermaterialen
- Onderwijsinstelling neemt een licentie af bij de leverancier
- Leverancier levert de leermaterialen
- Docent en student gebruiken de leermaterialen

In een processchema ziet het er als volgt uit:

Privacy en informatiebeveiliging

De onderwijsinstelling is verwerkingsverantwoordelijke en de leverancier is verwerker. Als de onderwijsinstelling de standaardlicentie afneemt, gelden de privacy- en informatiebeveiligingsregels zoals die zijn vastgesteld door de leverancier. Voor andere en/of aanvullende afspraken moeten de onderwijsinstelling en de leverancier in de (verwerkers)overeenkomsten aanvullende afspraken maken.

Regie op studiedata

Zonder aanvullende afspraken tussen de onderwijsinstelling en de leverancier, is de studiedata van de leermaterialen waarschijnlijk niet beschikbaar voor de docent op student- of groepsniveau (afhankelijk van de leverancier) in een dashboard. De onderwijsinstelling heeft geen of beperkt regie op studiedata.

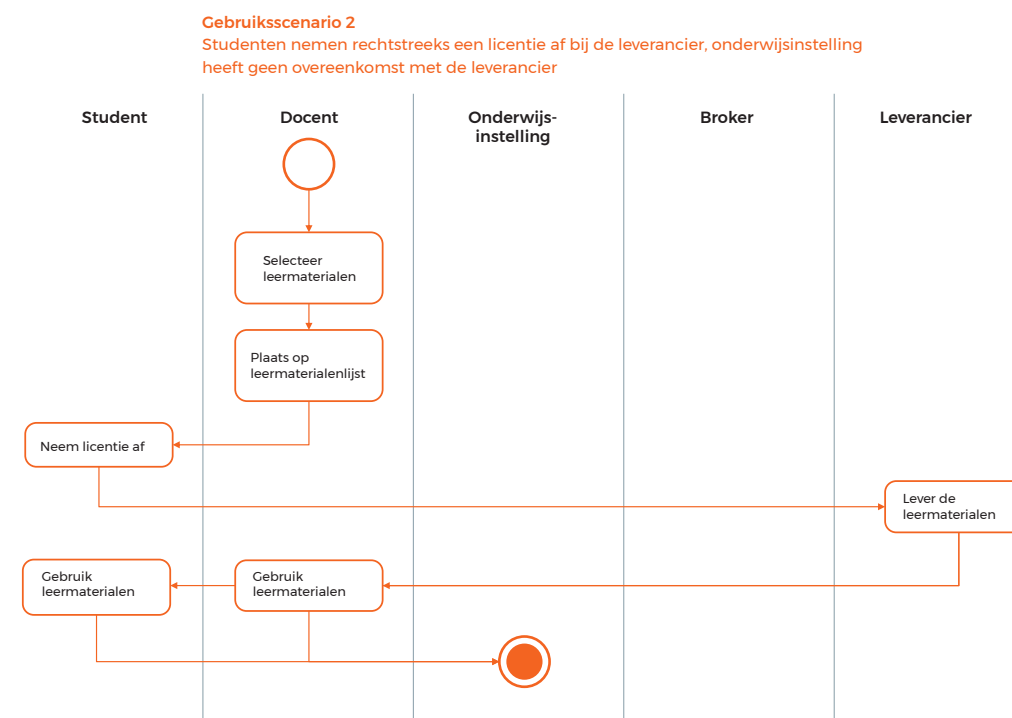
1.2 Scenario 2: Studenten nemen rechtstreeks een licentie af bij de leverancier, onderwijsinstelling heeft geen overeenkomst met de leverancier

De docent selecteert het leermateriaal en plaatst het op de leermaterialenlijst. De student neemt op basis van de leermaterialenlijst rechtstreeks een licentie af bij de leverancier. De leverancier stelt het leermateriaal vervolgens beschikbaar aan de student (als licentienemer) en via een 'docentexemplaar' aan de docent. De onderwijsinstelling heeft geen overeenkomst met de leverancier gesloten en heeft dus geen positie in de keten van overeenkomsten.

Dit scenario kent de volgende processtappen:

- Docent selecteert leermaterialen en plaatst deze op de leermaterialenlijst
- Student neemt op basis van de leermaterialen op de leermaterialenlijst een licentie af bij de leverancier
- Leverancier levert de leermaterialen
- Docent en student gebruiken de leermaterialen

In een processchema ziet het er als volgt uit:

Privacy en informatie-beveiliging

De onderwijsinstelling en de leverancier sluiten GEEN overeenkomst inzake privacy en informatiebeveiliging. Er komt een directe (contractuele) relatie tot stand tussen student en leverancier waarin ook privacy en informatiebeveiligingsregels zijn opgenomen. Leverancier is in dit scenario zowel verwerkingsverantwoordelijke als verwerker.

Regie op studiedata

Studiedata is niet beschikbaar voor de onderwijsinstelling. In sommige gevallen stelt de leverancier een dashboard beschikbaar voor de docent om studenten te kunnen volgen mits dit is overeengekomen in de overeenkomst tussen student en leverancier. De onderwijsinstelling heeft in dit scenario GEEN regie op de studiedata aangezien alleen de student een contractuele relatie (afnemen licentie) heeft met de leverancier.

1.3 Scenario 3: Studenten nemen rechtstreeks een licentie af bij de leverancier, onderwijsinstelling heeft wel een overeenkomst met de leverancier

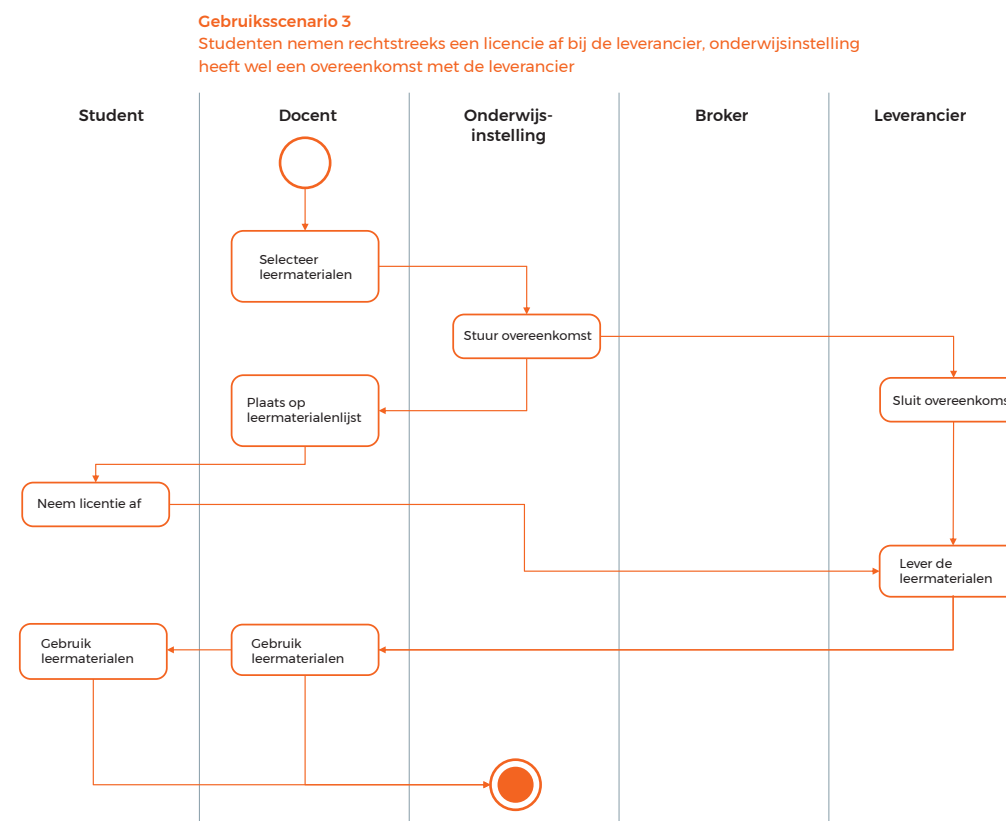
Dit scenario is vergelijkbaar met scenario 2 met dien verstande dat de onderwijsinstelling in dit scenario met de leverancier **wel** een overeenkomst heeft gesloten. In deze overeenkomst zijn afspraken over privacy en informatiebeveiliging gemaakt en ook afspraken over het beschikbaar stellen van studiedata (gebruiksdata van het leermateriaal) aan de onderwijsinstelling.

De docent selecteert het leermateriaal en de onderwijsinstelling sluit een overeenkomst met de leverancier. Daarna wordt het leermateriaal op de leermaterialenlijst geplaatst. De student neemt op basis van de leermaterialenlijst rechtstreeks een licentie af bij de leverancier. De leverancier stelt het leermateriaal beschikbaar aan de student (licentienemer) en via een 'docentexemplaar' aan de docent.

Dit scenario kent de volgende processtappen:

- Docent selecteert leermaterialen
- Onderwijsinstelling sluit een overeenkomst met de leverancier
- Docent plaatst leermaterialen op de leermaterialenlijst
- Student neemt een licentie af bij de leverancier
- Leverancier levert de leermaterialen
- Docent en student gebruiken de leermaterialen

Het processchema ziet het er als volgt uit:

Privacy en informatie-beveiliging

De onderwijsinstelling en de leverancier sluiten een overeenkomst waarin afspraken zijn gemaakt over privacy en informatiebeveiliging alsmede over de beschikbaarheid van en gebruik van studiedata door de onderwijsinstelling.

Regie op studiedata

Door het sluiten van de overeenkomst met de leverancier en afhankelijk van de inhoud van de afspraken rond het gebruik van studiedata voeren de onderwijsinstelling in meer of mindere mate regie op studiedata. Dat de student een licentie afneemt van de leverancier is in dit kader niet relevant.

1.4 Scenario 4: Broker levert leermaterialen volgens leermaterialenlijst, student neemt rechtstreeks een licentie af bij de broker

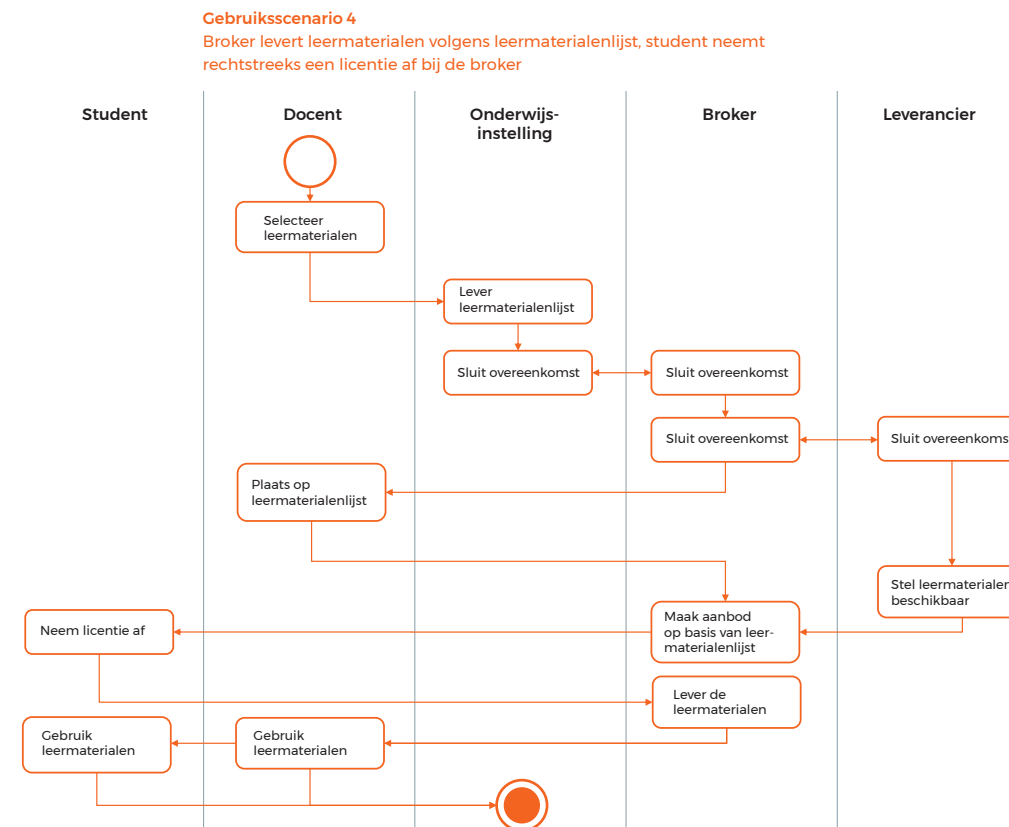
Dit scenario is een uitbreiding op scenario 3 waarbij de broker een deel van de taken van de onderwijsinstelling uitvoert (door delegatie van die taken aan de broker).

Nadat de docent leermateriaal heeft geselecteerd en op de leermaterialenlijst heeft geplaatst, sluit de onderwijsinstelling een overeenkomst met de broker. In de overeenkomst staan afspraken over privacy en informatiebeveiliging alsmede afspraken over het beschikbaar stellen van studiedata (gebruiksdata van het leermateriaal) aan de onderwijsinstelling. De onderwijsinstelling levert de leermaterialenlijst aan de broker die op basis hiervan een overeenkomst sluit met de leverancier. De leverancier stelt het leermateriaal vervolgens beschikbaar aan de broker. De broker publiceert het aanbod van beschikbare leermaterialen. De student neemt een licentie op (een deel van) de aangeboden leermaterialen bij de broker. De broker levert de gelicentieerde leermaterialen aan de student. De docent maakt gebruik van een 'docentexemplaar'.

Dit scenario kent de volgende processtappen:

- Docent selecteert leermaterialen
- Onderwijsinstelling levert leermaterialenlijst aan broker
- Onderwijsinstelling sluit een overeenkomst met broker
- Broker sluit op basis van de leermaterialenlijst overeenkomsten en verwerkersovereenkomsten met leveranciers voor ontsluiting leermaterialen (op een leermaterialenplatform)
- Student neemt een licentie af bij de broker op basis van de leermaterialenlijst
- Leverancier levert de leermaterialen (via het leermaterialenplatform)
- Docent en student gebruiken de leermaterialen

In een processchema ziet het er als volgt uit:

Privacy en informatiebeveiliging

In dit gebruikersscenario is sprake van drie overeenkomsten: (i) tussen onderwijsinstelling en broker, (ii) tussen broker en leverancier en (iii) tussen broker en student. Het is van belang in de overeenkomst tussen onderwijsinstelling en de broker het privacy en informatiebeveiligingskader voor de overige overeenkomsten in de keten vast te leggen zodat ook de leverancier aan deze afspraken is of kan worden gebonden.

Regie op studiedata

De onderwijsinstelling kan daarnaast in de overeenkomst met de broker afspraken maken over de beschikbaarheid van studiedata voor de onderwijsinstelling. In de overeenkomst tussen de broker en leverancier mogen vervolgens geen afwijkende eisen met betrekking tot de beschikbaarheid van studiedata voor de onderwijsinstelling zijn opgenomen. Het is van belang om de toegankelijkheid en beschikbaarheid van (studie)data te blijven stimuleren en de onderwijsinstelling daarin mee te nemen. Onder deze omstandigheden voert de onderwijsinstelling regie op studiedata.

2. Elektronische leeromgeving

Digitale platformen voor het onderwijs zijn er in vele soorten en maten. Het platform in onderstaande gebruikscenario wordt voornamelijk gebruikt in de onderwijsprocessen 'onderwijs uitvoeren', maar zijn daartoe niet persé beperkt.

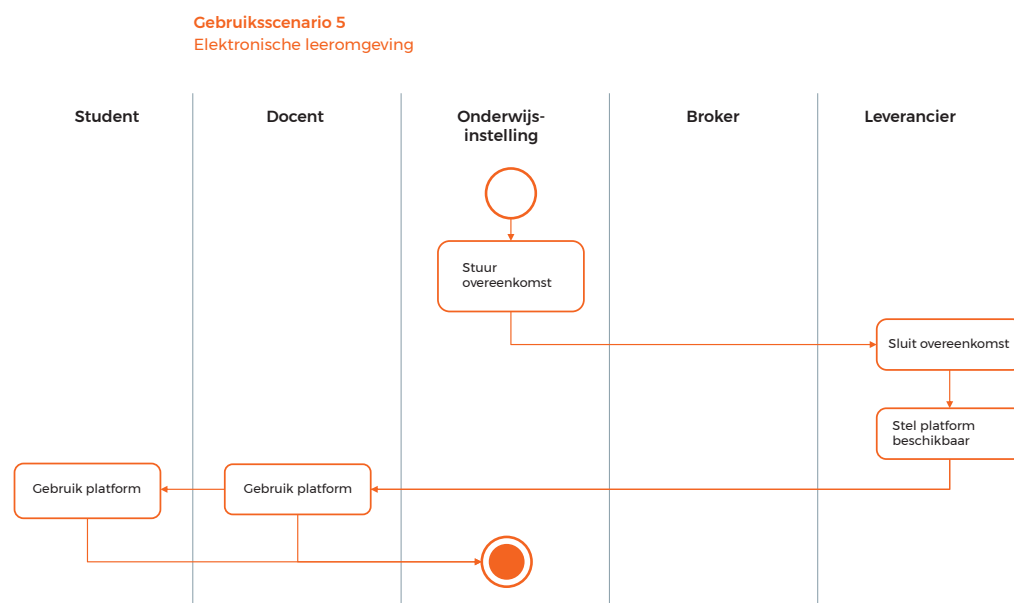
2.5 Scenario 5: Elektronische leeromgeving

Een elektronische leeromgeving (ELO) is een specifieke digitale leerapplicatie, ook wel Learning Management System (LMS) genoemd. Onderdeel van de overeenkomst tussen onderwijsinstelling en leverancier zijn de afspraken over beschikbaarheid van studiedata voor de onderwijsinstelling alsmede eisen ten aanzien van privacy en informatiebeveiliging van de studiedata.

Dit scenario kent de volgende processtappen:

- Onderwijsinstelling sluit een overeenkomst en verwerkersovereenkomst met de leverancier
- Leverancier stelt het platform beschikbaar
- Docenten en studenten gebruiken de elektronische leeromgeving

In een processchema ziet dit er als volgt uit:

Privacy en informatiebeveiliging

Na aanbesteding sluiten onderwijsinstelling en de leverancier een (verwerkers)overeenkomst. In deze verhouding kwalificeert de onderwijsinstelling als verwerkingsverantwoordelijke en de leverancier als verwerker. In de (verwerkers)overeenkomst zijn specifieke afspraken inzake privacy en informatiebeveiliging opgenomen.

Regie op studiedata

In de (verwerkers)overeenkomst tussen onderwijsinstelling en leverancier kunnen nadere afspraken zijn opgenomen over de beschikbaarheid van studiedata voor de onderwijsinstelling en de leverancier. De inhoud van de (verwerkers)overeenkomst leidt ertoe dat de onderwijsinstelling regie krijgt of houdt over studiedata.

3. Student Informatiesysteem

Gegevensverwerkende informatiesystemen komen voor in het onderwijsproces 'inschrijven op onderwijs, onderwijs plannen en volgen'.

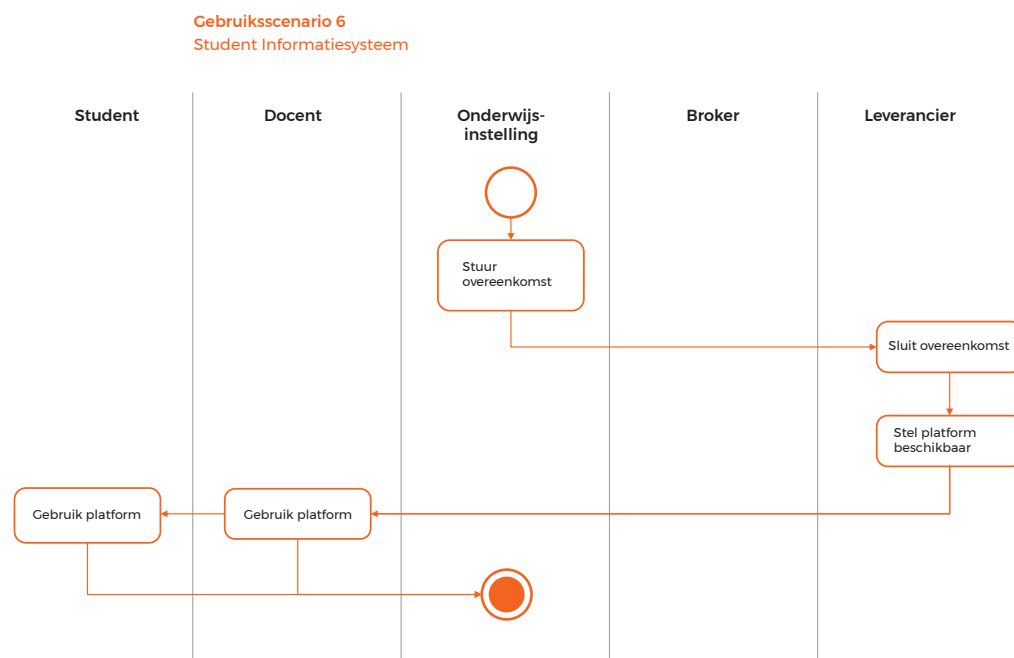
3.6 Scenario 6: Student Informatiesysteem

Een Student Informatiesysteem dient voor het vastleggen van de gegevens over de inschrijving en de studievoortgang van studenten. De totstandkoming van dit gebruikersscenario is gelijk aan scenario's 5, 7 en 8.

Dit scenario kent de volgende processtappen:

- Onderwijsinstelling sluit een overeenkomst met de leverancier
- Leverancier stelt het Student Informatiesysteem beschikbaar
- Studenten, docenten en onderwijsinstelling gebruiken het Student Informatiesysteem

In een processchema ziet het er als volgt uit:

Privacy en informatie-beveiliging	In de (verwerkers)overeenkomst tussen onderwijsinstelling en leverancier kwalificeert eerstgenoemde als verwerkingsverantwoordelijke en de leverancier als verwerker. In deze (verwerkers) overeenkomst zijn of kunnen specifieke afspraken inzake privacy en informatiebeveiliging opgenomen.
Regie op studiedata	In dit scenario heeft de onderwijsinstelling als verwerkingsverantwoordelijke volledige regie op de studiedata. De afspraken over toegang en (verder) gebruik van studiedata door de onderwijsinstelling en leverancier zijn of kunnen worden vastgelegd in de (verwerkers)overeenkomst.

4. Platform/Tools

Binnen het onderwijs zijn er tools in diverse soorten en maten, altijd met als doel het oplossen van een probleem of het ondersteunen van een specifieke activiteit.

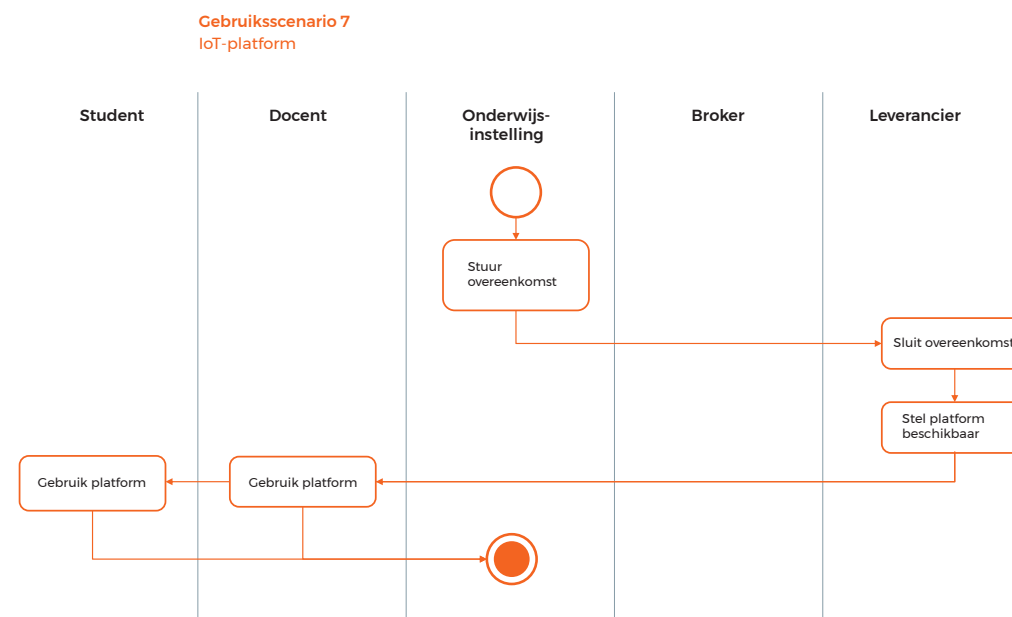
4.7 Scenario 7: IoTplatform

In dit gebruikscenario is het IoTplatform het platform waar de data van de in de onderwijsinstelling aanwezige sensoren wordt verzameld en speelt een rol in onderwijsprocessen 'onderwijs uitvoeren' en 'onderwijs ondersteuning'. De data worden beschikbaar gesteld door middel van API's. In een dashboard ter beschikking gesteld aan de onderwijsinstelling kunnen de actuele en historische meetwaarden van de sensoren worden getoond.

Dit scenario kent de volgende processtappen:

- Onderwijsinstelling sluit een overeenkomst met de leverancier van het IoTplatform
- Leverancier stelt het IoTplatform beschikbaar
- Docenten en studenten gebruiken het IoTplatform

In een processchema ziet het er als volgt uit:

Privacy en informatie-beveiliging

In de (verwerkers)overeenkomst tussen onderwijsinstelling en leverancier kwalificeert eerstgenoemde als verwerkingsverantwoordelijke en de leverancier als verwerker. In deze (verwerkers)overeenkomst zijn of kunnen specifieke afspraken inzake privacy en informatiebeveiliging opgenomen.

Regie op studiedata

In dit scenario heeft de onderwijsinstelling als verwerkingsverantwoordelijke volledige regie op de studiedata. De afspraken over toegang en (verder) gebruik van studiedata door de onderwijsinstelling en leverancier zijn of kunnen worden vastgelegd in de (verwerkers)overeenkomst.

Inzet van sensoren is gelet op de verwerking van onder meer biometrische gegevens nog geen gemeengoed in het onderwijs

4.8 Scenario 8: Platform voor feedback en formatieve toetsen

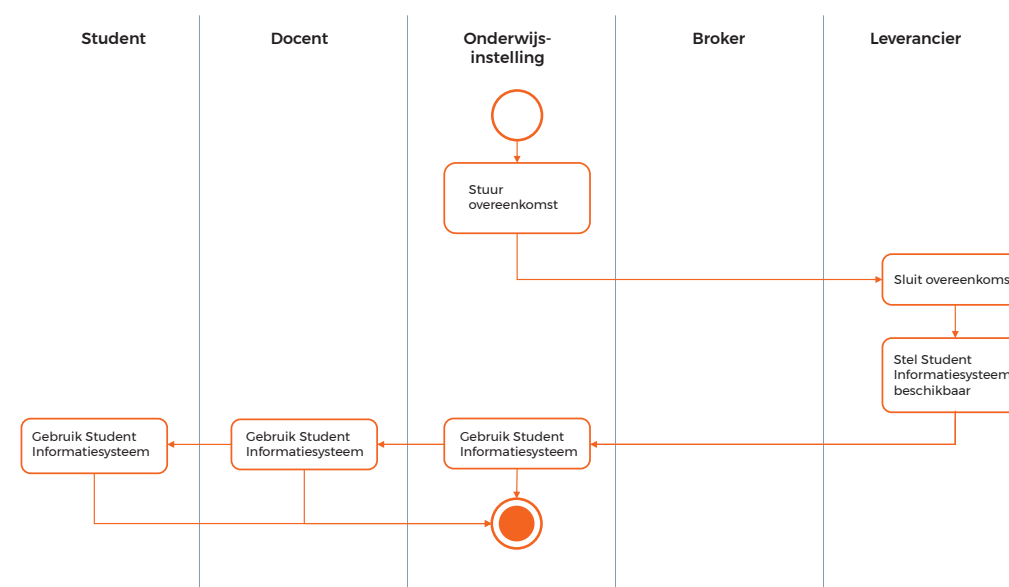
Het platform voor feedback en formatieve toetsen wordt gebruikt in het onderwijsproces 'onderwijs uitvoeren'. De docent plaatst content waar studenten feedback op geven. Dit gebruikersscenario wijkt in de wijze waarop de overeenkomst tot stand komt niet af van scenario's 5 en 7.

Dit scenario kent de volgende processtappen:

- Onderwijsinstelling sluit een overeenkomst met de leverancier van het platform
- Leverancier stelt het platform beschikbaar
- Docenten en studenten gebruiken het platform

In een processchema ziet het er als volgt uit:

Gebruiksscenario 8 Platform voor feedback en formatieve toetsen

Privacy en informatie-beveiliging

In de (verwerkers)overeenkomst tussen onderwijsinstelling en leverancier kwalificeert eerstgenoemde als verwerkingsverantwoordelijke en de leverancier als verwerker. In deze (verwerkers)overeenkomst zijn of kunnen specifieke afspraken inzake privacy en informatiebeveiliging opgenomen.

Regie op studiedata

In dit scenario heeft de onderwijsinstelling als verwerkingsverantwoordelijke volledige regie op de studiedata. De afspraken over toegang en (verder) gebruik van studiedata door de onderwijsinstelling en leverancier zijn of kunnen worden vastgelegd in de (verwerkers)overeenkomst.

4.9 Scenario 9: Studiedataanalyse tool voor de elektronische leeromgeving

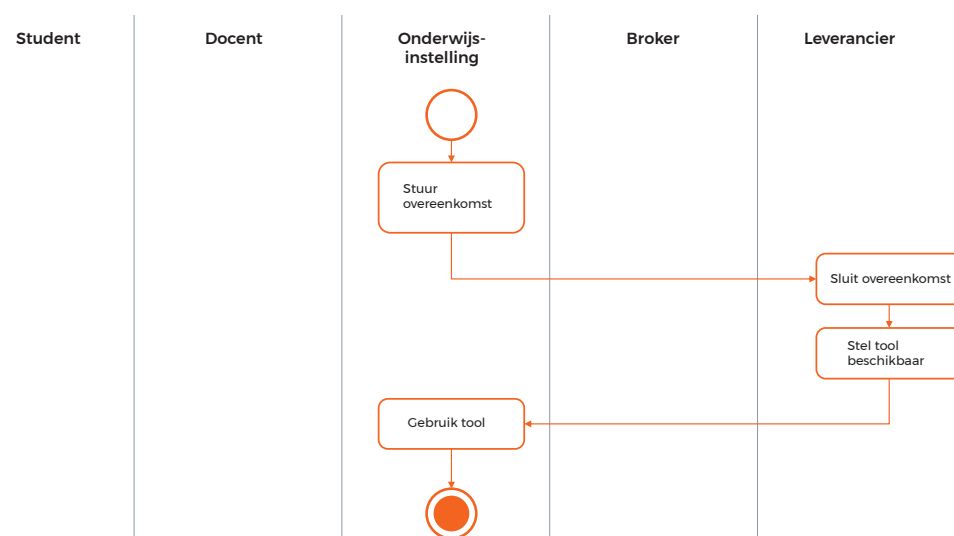
De tool in dit scenario wordt niet ingezet ten behoeve van het onderwijs, maar om inzicht te krijgen in het leerproces van studenten en uitsluitend de afdeling functioneel beheer gebruikt deze tool. De tool van dit gebruikersscenario valt binnen het proces 'onderwijs ondersteunen'.

Dit scenario kent de volgende processtappen:

- Onderwijsinstelling sluit een overeenkomst met leverancier
- Leverancier stelt een tool beschikbaar aan de onderwijsinstelling
- Docenten en studenten gebruiken de elektronische leeromgeving
- Onderwijsinstelling gebruikt de tool

In een processchema ziet het er als volgt uit:

Gebruiksscenario 9
Studiedata analyse tool voor de elektronische leeromgeving

Privacy en informatie-beveiliging

In de (verwerkers)overeenkomst tussen onderwijsinstelling en leverancier kwalificeert eerstgenoemde als verwerkingsverantwoordelijke en de leverancier als verwerker. In deze (verwerkers)overeenkomst zijn of kunnen specifieke afspraken inzake privacy en informatiebeveiliging opgenomen.

Regie op studiedata

In dit scenario heeft de onderwijsinstelling als verwerkingsverantwoordelijke volledige regie op de studiedata. De afspraken over toegang en (verder) gebruik van studiedata door de onderwijsinstelling en leverancier zijn of kunnen worden vastgelegd in de (verwerkers)overeenkomst.

4.10 Scenario 10: Plagiaat tooling

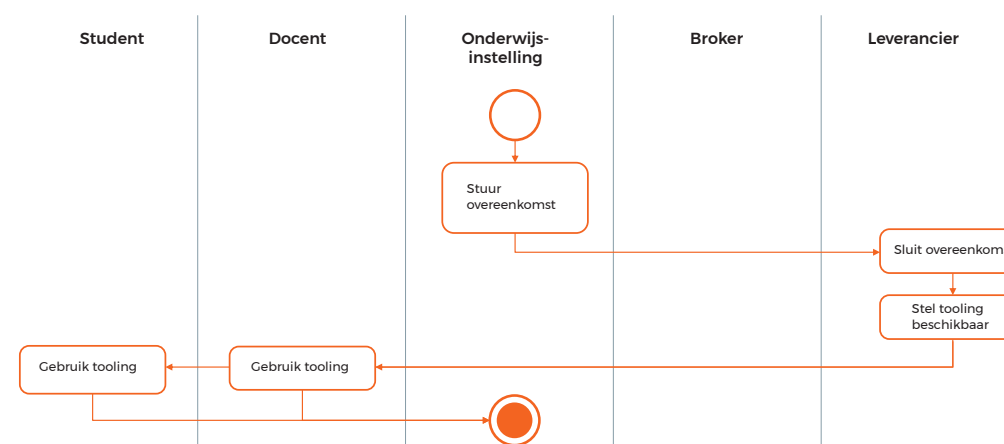
De tool voor plagiaatdetectie wordt ingezet in het onderwijsproces 'onderwijs ondersteunen'. Dit scenario wijkt in de wijze waarop de overeenkomst tot stand komt niet af van het eerdere scenario 5, 7 en 8.

Dit scenario kent de volgende processtappen:

- Onderwijsinstelling sluit een overeenkomst met de leverancier
- Leverancier stelt de tooling beschikbaar
- Docenten en studenten gebruikt de tooling

In een processchema ziet het er als volgt uit:

Gebruiksscenario 10
Plagiaat tooling

Privacy en informatie-beveiliging

In de (verwerkers)overeenkomst tussen onderwijsinstelling en leverancier kwalificeert eerstgenoemde als verwerkingsverantwoordelijke en de leverancier als verwerker. In deze (verwerkers)overeenkomst zijn of kunnen specifieke afspraken inzake privacy en informatiebeveiliging opgenomen.

Regie op studiedata

In dit scenario heeft de onderwijsinstelling als verwerkingsverantwoordelijke volledige regie op de studiedata. De afspraken over toegang en (verder) gebruik van studiedata door de onderwijsinstelling en leverancier zijn of kunnen worden vastgelegd in de (verwerkers)overeenkomst.

BIJLAGE II Bronnen

Rapport 'Learning analytics in het onderwijs: een onderwijskundig perspectief': www.surf.nl/rapport-learning-analytics-in-het-onderwijs-een-onderwijskundig-perspectief.

Learning analytics in 5 stappen: een handreiking voor de AVG: www.surf.nl/learning-analytics-in-5-stappen-een-handreiking-voor-de-avg.

Whitepaper: hoe data de kwaliteit van het hoger onderwijs kunnen verbeteren: www.surf.nl/whitepaper-hoe-data-de-kwaliteit-van-het-hoger-onderwijs-kunnen-verbeteren.

Begrippenlijst sBDL, Edu-K programma VO-start 2018/2019: www.wikixl.nl/wiki/rosa/index.php/Begrippenlijst_ROSA.

Interview: Wie gebruikt er straks de data van studenten?: www.scienceguide.nl/2019/09/wie-gebruikt-er-straks-de-data-van-studenten.

Data, wat is het eigenlijk?: www.ictrecht.nl/blog/data-wat-is-het-eigenlijk.

Kernbegrippen digitale leeromgeving: www.surf.nl/regie-op-de-digitale-leeromgeving/kernbegrippen-digitale-leeromgeving.

Convenant Digitale Onderwijsmiddelen en Privacy 3.0.

Voorbeeldlijst: verwerker of verwerkingsverantwoordelijke?: www.autoriteitpersoonsgegevens.nl/sites/default/files/atoms/files/voorbeeldlijst_verwerkers_def.pdf.

Bescherm de publieke waarden in het onderwijs: www.scienceguide.nl/2019/11/bescherm-de-publieke-waarden-in-het-onderwijs.

Advies publieke waarden voor het onderwijs: vsnu.nl/files/documenten/Domeinen/Onderwijs/Advies_werkgroep_publieke_waarden_onderwijs.pdf.

WaardenWijzer ondersteunt gesprek over publieke waarden bij digitalisering: www.surf.nl/over-surf/waardenwijzer-ondersteunt-gesprek-over-publieke-waarden-bij-digitalisering.

NORA Gegevensleveringsovereenkomst: www.noraonline.nl/wiki/Gegevensleveringsovereenkomst.

Model datauitwisselingsovereenkomst aanpakibp.kennisnet.nl/app/uploads/Model-datauitwisselingsovereenkomst.docx.

Doe meer met studiedata doe-meer-met-studiedata.nl.

Privacyconvenant onderwijs www.privacyconvenant.nl.

Het Versnellingsplan Onderwijsinnovatie met ICT is een vierjarig programma van SURF, Vereniging Hogescholen en de VSNU dat inzet op het samenbrengen van initiatieven, kennis en ervaringen en snel en concreet aan de slag gaan met kansen voor het hoger onderwijs. Dit gebeurt in acht verschillende 'zones'. In de zone Studiedata werken 10 instellingen aan de hand van 16 deelprojecten aan het veilig en betrouwbaar benutten van studiedata in hoger onderwijs.

Meer informatie en onze publicaties vind je op
www.versnellingsplan.nl